

דבר העורך

שְׁעֵשְׂנִי כְּרֻצוֹנוֹ

תְּדַשִּׁים לְבָקָרִים: חז"ל קבעו לומר 'ברכות השחר' כאשר האדם מתעורר משנתו להודות להקב"ה על החיים המתחדשים מידי יום לאחר השינה. זמן הברכה הוא בשעה שנהגה מדברים אלו, קריאת השכוי וכי', והמנהג לסדר את הברכות בבית הכנסת. גם נשים שייכות בברכות השחר, שגם הן צריכות להודות על החיים המתחדשים בכל יום.

וצריך להבין את ענין הברכה שְׁעֵשְׂנִי כְּרֻצוֹנוֹ, שהוא לכאורה על מה שאין להן? ו**בטור** (סימן מו) בשם **האבודרהם** שהוא כעין 'צידוק הדין', וקשה מה ענין צידוק הדין לברכות השחר שהם ברכות השבח והודאה, ועוד קשה שגר צדק אינו מברך שְׁעֵשְׂנִי גוי, ובכל זאת אינו צריך לברך שְׁעֵשְׂנִי כְּרֻצוֹנוֹ משום 'צידוק הדין', ומאי שנא אשה?

ויש לומר, שענין הברכה להודות על המצוות שנצטווה האדם, האיש מברך שנצטווה על כלל המצוות גם מצות עשה שהזמן גרמא ולכן אומר שְׁעֵשְׂנִי אִשָּׁה. והאשה מברכת על המצוות שהיא חייבת לפי דרגתה, וכיון שלא זכתה להתחייב במצוות שהזמן גרמא, אומרת שְׁעֵשְׂנִי כְּרֻצוֹנוֹ משום צידוק הדין. ו**בט"ו** (ד"ק ט) שמברכת על מעלתה, שהרי יש לאשה צד מעלה. אבל גר צדק שלא זכה כלל להילמד כירשאל, לא שייך בו ברכת שְׁעֵשְׂנִי כְּרֻצוֹנוֹ.

בברכות שְׁעֵשְׂנִי גוי, שְׁעֵשְׂנִי עֶבֶד, נחלקו מהו הנוסח הנכון לנשים, מנהג בנות ספרד לומר שְׁעֵשְׂנִי גוֹיָה, שְׁעֵשְׂנִי עֶבֶד, שְׁפָחָה, כמבואר **בחי"א** (עבודת הקודש קשר גזול סימן ה אות כב). והעידה **הרבניית קניבסקי ע"ה** (מנחת תודה עמוד קג) שנהגה מילדותה לומר שְׁעֵשְׂנִי גוֹיָה, שְׁעֵשְׂנִי שְׁפָחָה. ולדעת **היעב"ץ** (סידור היעב"ץ) צריכות לומר שְׁעֵשְׂנִי גוֹיָה, שְׁעֵשְׂנִי שְׁפָחָה בני שם ומלכות.

מאידך, מנהג בנות אשכנז לומר שְׁעֵשְׂנִי גוי, שְׁעֵשְׂנִי עֶבֶד, כמבואר **באשל אברהם** (סימן מו ס"ק ד) שבגוי' כלול גם 'גויה', ובעבד' כלול גם 'שפחה'. וכפשוטו **השו"ע** (סימן מו סעיף ד) שרק בברכת שְׁעֵשְׂנִי כְּרֻצוֹנוֹ יש נוסח שונה לנשים. ומבואר **בשבט הלוי** (חלק י סימן ח) אין ספק שמנהג אשכנז לפני גדולי ישראל היה תמיד, שגם נשים מברכות שְׁעֵשְׂנִי גוי, שְׁעֵשְׂנִי עֶבֶד.

טעם מנהג בנות אשכנז, ביאר הגר"ר **יצחק פנחס גולדווסר שליט"א** (עבודת לבב עמוד ט), שכל התפילות נאמרות בלשון זכר, ואין הבדל בין איש לאשה, שכן לשון זכר כולל בתוכו גם לשון נקבה. ורק במקום שכוון במשמעות שונה אומרות נוסח אחר. ואילו היו מברכים שלא עשני בעל חי, ודאי שלא היו הנשים מברכות שלא עשני בעל חי נקבה, כי כלפי ההבדל בין אדם לבעל חי, אין משמעות לזכר ונקבה, כך גם בברכת שלא עשני גוי, אין משמעות לזכר ונקבה, שהגוי והגויה שניהם כאחד פחותים בערכם ומהותם.

בברכת התורה
עקיבא וסוף לוי

נושא הגיליון

'סדרי התפילות בנשים'

כִּי יֵשׁ שָׂכָר לְפַעֲלָתָךְ

תפילה כהלכה: נושאי הגיליונות בסדרת תפילות נשים, גיליון 443 'חייב נשים בתפילה', גיליון 444 'מנהגי הנשים בתפילה'. גיליון 445 'נשים בקריאת שמע', הגיליון הנוכחי 446 'סדרי התפילות בנשים'.

לאחר בירור דיני נשים בתפילת שמונה עשרה, וקריאת שמע וברכותיה, מתבאר במאמר שלפנינו, כיצד נוהגות הנשים בשאר חלקי התפילה? האם נשים חייבות בברכות התורה, ברכות השחר, קרבנות, פסוקי דזמרה, תחנון, אשרי ובא לציון, עלינו, שיר של יום, קוה אל ד' ופיטום הקטורת?

לצד בירור גדרי ההלכה, חשוב גם לציין למה שכתב **בכף החיים** (סימן ע"ס א), נהגו הנשים שידועות ללמוד, להתפלל את כל סדר התפילה כמו האנשים, אין פחות מ'פרשת העקידה' עד סוף 'עלינו לשבח'.

1. מברכות ברכות התורה

שייכות בברכה: נפסק **בשו"ע** (סימן מז סעיף יד) נשים מברכות ברכת התורה. טעם הדבר שמברכות, כתב **בשו"ת מהרי"ל החדשות** (סימן מה), ו**האגור** (הלכות תפילה אות ב), ו**הבית יוסף** (סימן מז), ו**הט"ז** (ס"ק י), ו**המגן אברהם** (ס"ק יד), ו**הביאור הלכה** (ד"ה נשים), כי רק בתורה שבעל פה המלמד את בתו תורה הרי הוא כאילו מלמדה תפלות, ואינה מברכת על לימוד תורה שבעל פה, אבל בתורה שבכתב אינו כאילו מלמדה תפלות, ומברכת על לימוד תורה שבכתב (חלק מהאחרונים הג"ל לא צייטו את החילוק הזה), ועוד שחייבות ללמוד את הדינים השייכים בנשים, ועוד שחייבות לומר פרשת הקרבנות, כמו שחייבות בתפילה.

וכתב **הפרי מגדים** (הובא בביאור הלכה), שלפי טעם זה, אשה יכולה להוציא את האיש בברכת התורה, כי החיוב שלה שווה לחיוב של האיש.

פטורות ומותרות: ונחלק **בביאור הגר"א** (סעיף יד), ודחה את טעמם של האחרונים מכמה פנים, שהרי הפסוק כותב במפורש **וְיִלְמְדוּם אֶת בְּנֵיהֶם וְלֹא בְנוֹתֵיכֶם**, ואין אשה יכולה לומר 'וְיִלְמְדוּם וְיִלְמְדוּם אֶת בְּנֵיהֶם וְלֹא בְנוֹתֵיכֶם', משום שאשה יכולה לברך על מצות עשה שהזמן גרמא, למרות שהיא פטורה, והוא הדין בברכות התורה. וכתב **הביאור הלכה** (ד"ה נשים), שלפי זה אינה יכולה

להוציא את האיש (הרחבת הדברים בגיליון 404 בנושא 'ללמד בתורה').

וכתב **בתשובות והנהגות** (שו"ת חלק ב סימן לה) מנהג הנשים גם בנות ספרד לברך את כל ברכות התורה, ומאריך לבאר את הטעם לכך.

במקום ספק: כתוב **בשאגת אריה** (סימן כד) **ובפרי חדש** (סימן מז ס"ק א) **וחיי אדם** (כלל ט טע"ח) **ודרך החיים** (טע"י ו) הובאו **במשנ"ב** (סימן מז ס"ק א שער הציון ס"ק א), איש המסופק אם בירך ברכת התורה, צריך לחזור ולברך, כדין 'ספק דאורייתא לחומרא', מאידך מביא המשנ"ב את שיטת המעשרי **תשובה** (ס"ט א) בשם **קצת אחרונים**, שאינו צריך לחזור ולברך. והסיק המשנ"ב בקשת לסמוך על צד ההיתר, כי הרבה ראשונים סוברים שחיוב ברכת התורה הוא מן התורה.

אבל באשה המסופקת אם בירכה ברכות התורה, מבואר **בברכי יוסף** (סימן מז ס"ק ח) **ובעשרי תשובה** (ס"ק א) שגם לשיטת הפרי חדש שאיש צריך לחזור ולברך, אשה אינה צריכה לחזור ולברך, כיון שאינה חייבת מצות תלמוד תורה, ממילא אינה חייבת מדאורייתא בברכת התורה, ולכן בספק היא מקילה. טעם נוסף כתב **בנימוקי או"ח** (סימן מז), שכל מה שנשים מברכות, היינו משום שסומכות על המנהג שנשים מברכות על מצות עשה שהזמן גרמא, אבל ספק אם בירכה אינו שכיח, ולא שייך בו מנהג.

וכן נקטו **הגרי"ש אלישיב זצ"ל** (יבקשו מפיחה שער ח פרק ז), **והגר"ח קניבסקי זצ"ל** (אשי ישראל פרק ו הערה מ, תשובות הגר"ח אות לב), שאשה המסופקת אם בירכה לא תברך שוב, ואינה כאיש המסופק שצריך לחזור ולברך, שאינו דומה החיוב של איש לחיוב של אשה.

2. מברכות ברכות השחר

ספק חיוב: מבואר **במשנ"ב** (סימן נב ס"ק י, ביאור הלכה ד"ה כל הברכות, משנ"ב סימן ע ס"ק ב), שנחלקו הפוסקים האם יש זמן מסוים לברכות השחר, עד זמן תפילה, או עד חצות, והמיקל לברך אחרי חצות אין למחות בידו. ולפי זה כותב המשנ"ב שיש נפק"מ האם נחשב מצות עשה שהזמן גרמא ופטורות הנשים מלברכן, או שזמנן כל היום וחיובות באמירתן, והניח בצ"ע, ובכל אופן גם אם אין חיוב, מותר להן לברך. ומסיים המשנ"ב שמשתימת לשון **הטור והשו"ע** (סימן מז סע"ף ד), ובפרט **בלבוש** (סימן מז סע"ף ה), משמע שמברכות ברכות השחר כמו אנשים, כי רק לגבי **עשני** פן צונזו מופיע ברכה מיוחדת לנשים.

וכתב **באר לציון** (חלק ב פרק ד אות א) אין הנשים חייבות בברכות השחר, ומכל מקום מותרות לברך אם רוצות בכך, וטוב שיהגו לברך בכל יום כל ברכות השחר כולל ברכת **שלא עשני** וגו', **שלא עשני** שפחה, חוץ מברכת **שעשני** פן צונזו, שתברכנה בלא שם ומלכות.

ויותר מכך כתב **בילקוט יוסף** (אוצר דינים לאשה ולבת פרק ה הלכה א), שחיובות הנשים לברך ברכות השחר בשם ומלכות, כולל ברכת **שלא עשני** וגו', **שלא עשני** שפחה, חוץ מברכת **שעשני** פן צונזו, שצריך להזהירן לברך בלא שם ומלכות שזוהי ברכה לבטלה.

נדא חיוב: ולדעת **הערון השולחן** (סימן ע סע"ף א), נשים חייבות מעיקר הדין בברכות השחר, שגם הן בכלל דברכות שעליהן נתקנו כל ברכות השחר. ובספר **אשי ישראל** (פרק ה הערה נד) ביאר את כוונת הערוך השלחן, שגם הנשים בכלל הנאות הללו שעליהן נתקנו ברכות השחר.

על דרך זה כתב **בהליכות בת ישראל** (פרק ב סע"ף ה הערה יב), שלפי מה שכתב **המשנ"ב** (סימן מז ס"ק א) בשם **הטור**, שטעם ברכות השחר הוא, כי אסור ליהנות מן העולם הזה בלי ברכה, וכל הנהנה מן העולם הזה בלי ברכה כאילו מעל, ולכן תקנו חכמים ברכה על כל דבר מהנהגת העולם שהאדם נהנה ממנו. ואם כן

מסתבר, שטעם זה שייך גם בנשים, לחייבן כמו אנשים.

3. פרשת הקרבנות

תפילה כנגד קרבנות: לגבי האם נשים חייבות לומר קרבנות, מבואר **בבית יוסף** (שהובא לעיל), **ובמגן אברהם** **ובביאור הלכה** (סימן מז סע"ף י ד"ה נשים) אחד הטעמים שנשים מברכות ברכת התורה, כי הן מברכות על אמירת פרשת הקרבנות, שהתפילה נתקנה כנגד הקרבנות (ברכות דף כו:), ונשים חייבות בתפילה (ברכות דף כו:), ולכן גם חייבות לומר פרשת עולה (המג"א והביאור הלכה לא מעתיקים את המילה 'עולה') ופרשת הקרבנות.

הנה ה"ט"ז (ס"ק י) **והשו"ע הרב** (סע"ף י) העתיקו את הבית יוסף, שהנשים 'חייבות' לומר פרשת התמיד, כי התפילה היא במקום קרבן תמיד.

מאידך מבואר בדברי **החיד"א** (שו"ת יוסף אומץ סימן סז), שלא דווקא 'חייבות' בקרבנות, אלא כוונה שמותר ללמדן סדר תפילה קרבנות, למרות שאין להן תמיד, כי התפילה היא

ונחלקו על דבריהם **המור קציעה** (סוף סימן מז), **והתהלה לדוד** (ט"ק ט), שנשים פטורות מאמירת הקרבנות, שהרי לא היה לנשים חלק בקרבנות ציבור, ורק בתפילה חייבות כי הוא בקשת רחמים, אבל אמירת פרשת התמיד היא כדי שיחשב כאילו הקרבנו קרבן תמיד, ונשים לא שייכות בהו. וכענין זה שואל **הפרי מגדים** (סימן מז ס"ק יד), מדברי **המגן אברהם** (סימן מז ס"ק ט), שדורשים את **הפסוק** (במדבר פרק כח פסוק ב), **צו את בני ישראל** ולא בנות ישראל, ואם כן נשים אינן בכלל פרשת התמיד, והניח בצ"ע.

ויישב **הגר"ח קניבסקי זצ"ל** (דעת נוטה חלק א עמוד מג הערה 96) את שיטת המחייבים נשים בפרשת התמיד, שלמרות שאינן תורמות עבור הקרבנות, אבל הכפרה חלה גם עליהן, ולכן חייבות בתפילה. והוסיף (דעת נוטה חלק א אות צח) שגם ראוי שתקרא פרשת הקטורת.

ביאור דומה כתבו **הבית יצחק** (סימן יז), **והזכר יצחק** (סימן ב), בסברת המחייבים נשים בתפילת מוסף, כיון שנשים מתכפרות בקרבנות ציבור, הן חייבות בתפילה כמו אנשים.

וכתב **באשי ישראל** (פרק ז הלכה ט) נשים צריכות לומר פרשת הקרבנות כמו אנשים, ואינן נוהגות לאומרם.

4. מחלוקת בפסוקי דזמרה

חיוב: לדעת **המשנ"ב** (סימן ע ס"ק ב), כיון שמוכח **בחיודשי הגרע"א** (סימן נב), שעיקר פסוקי דזמרה נתקנו בשביל התפילה, ולכן מחדש המשנ"ב שגם נשים חייבות בפסוקי דזמרה [המשנ"ב לשיטתו שנשים חייבות בתפילה, ופשוטו לשון המשנ"ב וכן נראה שהבין בשבט בלי חלק ו סימן יב שצריכות לומר כל פסוקי דזמרה, אולם בתשובות והנהגות כרך ו סימן טו כתב שכוונת המשנ"ב לברוך שאמר אשרי ישבתך]. והוסיף **בשער הציון** (ס"ק ד), אבל **הגר"ז** (סימן ע סע"ף א), כתב להיפך וצ"ע.

דברי הגרע"א נאמרו על מה שכתב **השו"ע** (סימן נב), שאם לא הספיק לומר פסוקי דזמרה לפני התפילה, יאמר אחרי התפילה בלי ברכת 'ברוך שאמר' וישתבח'. וכתב על כך **הגרע"א** (סע"ף א) שכל זה כשדילג בכדי להספיק תפילה בציבור, אבל אם טעה בתפילתו כגון ששכח משיב הרוח, וצריך לחזור ולהתפלל, יאמר לפני כן פסוקי דזמרה עם הברכות שפניה ולאחריה, ומכאן הוכיח המשנ"ב, שפסוקי דזמרה הם חלק מהתפילה (המשנ"ב לא מביא להלכה את עצם החידוש של הגרע"א, ורק מוכיח מדבריו שפסוקי דזמרה הוא חלק מהתפילה).

ודייק **הגר"ר חיים פנחס שיינברג זצ"ל** (הליכות בת ישראל פרק ב סע"ף ז הערה כא), מכך שבמשנ"ב הביא את דברי הגרע"א, ורק בשער הציון הזכיר את דעת השו"ע הרב, וכתב עליו וצ"ע, שמעט שנוקט לעיקר הדין שנשים חייבות בפסוקי דזמרה. לכן

אשרי ובה לציון: נשים פטורות מאמירת אשירי ובה לציון, כי 'ובה לציון' נתקן במקום לימוד תורה, וכן קדושת 'זאתה קדושה' נתקנה כשלא יכלו לומר קדושה בתפילה מפני האיובים, ואינו שייך בנשים שלא התחייבו באמירת קדושה בתפילה. ואשרי נתקן כדי להפסיק בין שמונה עשרה לקדושה, וכיון שאין חייבות בקדושה, אין חייבות בהפסק של אשירי. ויש להוסיף תבלין, שהנשים אינן בגזירת **בְּזֵמַת אֵפָיִף תֹּאכְל לֶחֶם**, ולכן אינן חייבות לומר אשירי, שהעיקר שבו הוא הפסוק **פֹּתַח אֶת יָדְךָ** (מחזה אליהו).

מאיךך מבואר **בהליכות בת ישראל** (עמוד מה) ו**בהליכות ביתה** (סימן ז) שאמנם נשים פטורות מלומר אשירי ובה לציון, מכל מקום הרבה נשים נהגו לומר אשירי ובה לציון. ולגבי אשירי יש טעם על פי **הערון השלחן** (סימן קלב סעיף א-ב) שאומרים אשירי אחר התפילה, על פי המבואר **בגמ'** (ברכות דף ד:): כל האומר תהלה לרד"ג **פ'עמים** ביום מבוטח לו שהוא בן עולם הבא, וגם נשים רוצות לזכות לעולם הבא.

עלינו לשבח: נשים פטורות מלומר עלינו לשבח, אבל נכון שגם נשים יאמרו עלינו לשבח, על פי דברי **הרוקח** (הלכות תפילה), שאחרי כל התפילות אומרים עלינו לשבח. ויותר מכך נראה שנשים שקיבלו על עצמן להתפלל שמונה עשרה, קיבלו גם עליהן לומר אחרי התפילה עלינו לשבח (מחזה אליהו, הליכות ביתה).

שיר של יום: נשים פטורות מאמירת שיר של יום, כי המקור לאמירתו הוא מדברי חז"ל שהאומרו נחשב ככונה מזבח ומקריב עליו קרבן, ואילו לנשים אין חלק בקרבנות. והוסיף בהליכות בת ישראל (עמוד מה), שמכל מקום הרבה נהוגות לאומרו (מחזה אליהו).

והשיב **הגר"ח קנייבסקי זצ"ל** (שירת שמואל בעניני שיר של יום), אמירת שיר של יום אינו חיוב מדיאן רק מנהג, ולגבי האם הנשים צריכות לומר שיר של יום, השיב 'כרצונם'.

פיטום הקטורת: נשים אינן חייבות לומר פיטום הקטורת, ומכל מקום כתב בספר **הליכות בת ישראל** (עמוד מו) שראוי לנשים לומר פיטום הקטורת, מפני חשיבות אמירתו, כמבואר **בכף החיים** (סימן קלב סעיף יח). והעיר **גאון אחד שליט"א** שלפי מנהג אשכנז הקדום, וכן המנהג היום בחו"ל ברוב קהילות נוסח אשכנז, שאין אומרים פיטום הקטורת בימות החול רק בשבת, אם כן הנשים בארץ ישראל ודאי שלא צריכות לומר פיטום הקטורת בימות החול.

6. ההוראה

דבר שרה: כתב **בשבט הלוי** (חלק ו סימן יב) את ברכות השחר **יברכו כהלכה** וכן ברכות התורה, וכדאי שיוסיפו 'לעולם יהא אדם' עד קרבנות (ולא כתב האם צריכות לומר קרבנות), שהם מילי דחילי ורחימי (תפילות של יראת ואבהת השם), ופסוקי דזמרה עד ברכות ברוך שאמר וישתבח.

ונקט **הגר"ש אלישיב זצ"ל** (קובץ תשובות חלק א סימן יד, בקשו מפיהו ש ענין פ'רק ב עמוד תיג, ציוני הלכה, רגשי לב) התפילות שאישה חייבת להתפלל כל יום מעיקר הדיון, הן ברכות התורה וברכות השחר, ברוב שאמר אשירי ישתבח, ובסמינר ראוי להנציח שיאמרו כל פסוקי דזמרה. ולגבי פרשת התמיד אינן חייבות מדיאן, אולם המנהג שאומרות. ולגבי תחנון, המנהג שאין אומרות תחנון.

ולדעת **הגר"ח פ' שיינברג זצ"ל** (רגשי לב) נשים חייבות לומר פרשת התמיד. וכדאי שיאמרו תחנון כדי שתתקבל התפילה בתחנון.

והשיב **הגר"ח ישראל יעקב פישר זצ"ל** (ש"ת אבן ישראל חלק ט סימן סא אות ז) אשה שיש לה ילדים קטנים יוצאת בתפילת מעריב, ואם אינה אנוסה ונתוסקה בילדיה, בודאי חייבת בתפילה וברכות החרד וברכות התורה.

אי אפשר להקל, אך אולי יכולות לדלג ולומר רק ברוך שאמר אשירי וישתבח, ולמרות שהכף החיים והערוך השלחן מקילים מעיקר הדיון, אי אפשר להקל לגמרי.

רשות: לדעת **השו"ע** (הרב סעיף א), הובא **בכף החיים** (סימן ע"ק א') אם רצו לברך גם שאר ברכות של קריאת שמע וגם פסוקי דזמרה וברכותיה, הרשות בידם. משמע שאין להם חיוב, רק רשות לברך. והוסיף על כך **בערוך השולחן** (סימן ע"א סעיף א'), וברוך שאמר וישתבח אין חיוב עליהן ויכולות לומר, ולמה לא יוכלו לומר לה', כמו שעשתה מרים וכל נשי ישראל בקריאת ים סוף.

וכתב **בשבט הלוי** (ש"ת חלק ו סימן יב), שאין הוכחה מדברי הגר"א ש נשים חייבות בפסוקי דזמרה, כי הגר"א רק כתב שזה שייך לתפילה, ולא שמענו מדבריו לחייב את הנשים כהמשנ"ב, וגם אין המנהג כהגר"א לחזור על פסוקי דזמרה באופן שחוזרים על התפילה, וגם בשו"ע הרב מפורש שהוא רק רשות לנשים.

והנה **בתשובות והנהגות** (כרך ו סימן טו), מעורר על מה שראה בהודעה שנשלחה בבתי חינוך לבנות, שבנות חייבות בפסוקי דזמרה - ברוך שאמר אשירי ישתבח, ולכן כשאין לה זמן תעדיף לומר פסוקי דזמרה, ותדלג על ברכות קריאת שמע שלפניה. ונתקל עליהם, שלא מסתבר נשים חייבות בפסוקי דזמרה, כי פסוקי דזמרה הוא מתקנת הגאונים ולא מצינו שתקנו אותם לנשים, ומסתבר שלא לנשים ולכן מספיק שבח של ג' הראשונות. ולכן כשאין לה זמן, תעדיף לומר ברכות קריאת שמע, ותדלג לגמרי על פסוקי דזמרה וברכותיהם.

5. סיום התפילה

בירור: לגבי סיום התפילה אחרי שמונה עשרה, לא מצינו בפוסקים הלכות קבועות בענין, ו**במחזה אליהו** (חלק א סימן כ אות י') בירר את הענין מה עיקר החיוב ומה המנהג, והקטעים הבאים מבוססים על דבריו.

תחנון: מנהג הנשים שלא לומר תחנון, טעם הדבר כי מבואר **בטור** (סימן קלא) שהמטרה של תחנון, כדי שאדם יתפלל בשלשה צורות, עמידה, ישיבה ונפילת אפים, ומכיון שנשים לא חייבות בפסוקי דזמרה וקריאת שמע וברכותיה, לא התחייבו בתפילה בשלשה צורות. ועוד שמוכח **בטור** (סימן קלא) בשם **רב נטרונאי גאון** שנפילת אפים היא רשות ולא חובה, ולכן מבטלים אותה בקל כמבואר **בשו"ע** (סימן קלא), אם כן בלא ראייה שקבלו עליהו, יש לומר שלא נתקבל אצל הנשים, ואין המנהג (מחזה אליהו).

וכן נקט בהליכות בת ישראל (עמוד מד) ו**בהליכות ביתה** (סימן ז), שלא נהגו הנשים לומר תחנון. והורה **הגר"ח ישראל גנס שליט"א** (עדות תלמידו), שאין לנשים לומר תחנון, כי אמירתו מעוררת את מידת הדיון.

מאיךך כתב **ש"ת אבני יספה** (חלק ה סימן כב) לגבי אישה שיכולה לומר את תחנון או עלינו לשבח, עדיף לה לומר תחנון מעלינו לשבח, כי התחנון הוא חלק מתפילת שמונה עשרה שנשים חייבות בה, שהרי יש איסור לדבר בין שמונה עשרה לתחנון, ואילו לגבי עלינו לשבח אין הלכה כזו.

והעיר **הגר"מ ניסל שליט"א** (מחבר ספר רגשי לב), שהטעם הראשון של המחזה אליהו הוא רק שליטתו שפטורות מפסוקי דזמרה וקריאת שמע וברכותיה, אבל שליטת המשנ"ב שחייבות בפסוקי דזמרה וברכות אמת ויציב לא טעם זה. והטעם השני של המחזה אליהו, מה שאמר 'תחנון רשות' אין הכוונה שאפשר לבטלה בלי שום סיבה, אלא שתלוי במנהגים (דרכי משה אות ה) ומקילים במקום ספק (ט"ו ס"ק יא, שריי תשובה ס"ק יד). אבל באשה שיש לה זמן להתפלל אין שום סיבה להקל. אלא הטעם שלא נהגו הנשים לומר תחנון, כי מתפללות בבית ולא בבית הנכנס ואין מצוי להן ספר תורה, ואין נפילת אפים במקום שאין ספר תורה.

משיב כהלכה

הפרס השבועי 100 שקל מזומן
הזוכה בפרס גיליון 445 בסך 100 שקל מזומן
האברך החשוב הר"ר משה גולדברג שליט"א
כולל 'בית יצחק' בית שמש

שאלה: האם נשים צריכות להקפיד על זמן תפילה, וזמן קריאת שמע?

מיה הורואה לנשים לכתחילה ובאונס, לגבי סוף זמן קריאת שמע וברכותיה, וסוף זמן תפילה? באיזה אופן יכולות להשלים בתפילה הבאה? ומהו סדר העדיפויות בתפילה לנשים, כשאין להן פנאי להתפלל את כל סדר התפילה?

מקורות: **שולחן ערוך ומשנ"ב** (סימן נח סעיף ג, ו, סימן פט סעיף א, ביאור הלכה סימן נב ד"ה כל), **אשל אברהם** (בוטשאטש סימן ע), **משנה הלכות** (חלק יא סימן עה), **מעשה איש** (חלק ה עמוד י), **יקבשו מפיהו** (שער יט פרק כ, שער כ פרק ז), **הליכות אבן ישראל** (פרק לט), **חוט שני** (נושאים שונים עמוד קפ), **נקיות וכבוד בתפילה** (אות רנו רנט), **מחזה אלהו** (חלק א סימן י תשובה ט), **קונטרס סדר העדיפות בתפילה לנשים** (יוצא לאור ע"י לחיות כהלכה).

במדור זה מופיעה שאלה בנושא הגיליון הבא, כל מי ששולח תשובה נכונה יכול לזכות בפרס. בחירת הזוכה על דעת רבני הילכתא ולפי החלטתם הבלעדית, התשובות המובחרות שילובו במידת האפשר בגיליון הקרוב. **בכדי להשיג ולהגיש תשובה, מספיק לעיין במראה מקום אחד!** נא לשלוח את התשובות עד יום ראשון הקרוב בערב (תשובה שתגיע אחריו יום ראשון תיחשב לשבוע הבא). בצירוף פרטי המשיב (שם, טלפון, מקום לימוד), באחת מהאפשרויות הבאות:

1. בקו 'הילכתא' טלפון 02-5377085 שולח 4
2. בעמודות 'נדרים פלוס' ו'קהילות', קופת 'הילכתא' - 'עומק הפשט'
3. בחדר 'קול הלשון', ישיבת מיר ירושלים, תיבת 'הילכתא'
4. בפקס מספר 1532-6507823
5. במייל 5047867@gmail.com

לרפואת הגאון הגדול

רבי אברהם צבי בן חנה מרים שמואלביץ שליט"א
 בתוך שאר חולי ישראל

סיכום הגיליון:

דינים העולים

- א. **ברכות התורה:** נשים מברכות את כל ברכת התורה, ונחלקו האם חייבות ויכולות להוציא את האנשים, או שאינן חייבות ורק רשאיות לברך, ואינן מוציאות את האנשים, ולכל הדעות אשה שיש לה ספק אם בירכה לא תברך שוב מספק.
- ב. **ברכות השחר:** חיובן תלוי במחלוקת האם יש זמן לברכות השחר והזמן גרמא, או שאין הזמן גרמא. ולמעשה נשים מברכות בברכות השחר, ויש אומרים שחייבות מעיקר הדין. ומברכות **שְׁעֲשֵׂנִי כְּרִצּוֹנִי**, והמנהגים חלוקים אם אומרות **שְׁלֵא עֲשֵׂנִי גוֹיָה**, **שְׁלֵא עֲשֵׂנִי שְׂפָחָה**, או שאומרות **שְׁלֵא עֲשֵׂנִי גוֹי**, **שְׁלֵא עֲשֵׂנִי עֶבֶד**.
- ג. **קרבנות:** נשים אין אומרות פרשת הקרבנות, ויש אומרים שצריכות לומר פרשת הקרבנות, תמיד, עולה, ויש שכתב שראוי שתקרא פרשת הקטורת, ו'לעולם יהא אדם'.
- ד. **פסוקי דזמרה:** למשנ"ב נשים חייבות בפסוקי דזמרה, לשו"ע הרב פטורות, ומכל מקום יכולות לומר, ויש שכתבו שצריכות לומר 'ברוך שאמו אשרי וישתבח'.
- ה. **תחנון:** לא נהגו הנשים לומר תחנון, ויש שכתב שעדיף שתאמר תחנון יותר מעלינו לשבח, כי תחנון שייך לשמונה עשרה.
- ו. **סיים התפילה:** אשרי ובא לציון פטורות, והרבה נוהגות לומר. עלינו לשבח פטורות ונכון לנשים לאומרו. שיר של יום פטורות ויש נוהגות לומר. פיתום הקטורת ראוי לומר מפני חשיבותו. ונשים צדקניות מתפללות כל סדר התפילה, מתחילה ועד סוף.

עדכוני הלכה

חזית התיקון

גג התיקון

ועשו שם תיקון גדול

בהמשך לעדכון (גיליון 442 מדור 'עדכוני הלכה', גיליון 443 'מסגרת בעמוד פנימי'), על הצינור ברחוב בר אילן בירושלים המציל מטומאה, ואזהרה להכניס לא להאהיל מעליו ומתחתיו. כעת נבנו מחיצות עץ סביב הצינור (ראה תמונות), המחיצות פתוחות מלמעלה ורוחקות מהצינור באופן שמשיאר אור טפח ליציאת הטומאה לאויר העולם. מדובר ב'תיקון זמני' עד סיום העבודות, בהמשך יתבצע 'תיקון קבוע' בהתאם למצב. הופיע מצגת 'אחל חוצץ' מאת 'התאחדות טהרת הכהנים', ביאור קצר וברור בנושא 'כיפין על גבי כיפין', החלק ההלכתי לצד החלק הפרקטי (עם תמונות מבר אילן), ניתן להשיג גם דרך מערכת 'הילכתא'.

נושא הגיליון הבא:

'זמן תפילה בנשים'

טלו חלק בזיכוי הרבים העצום, והשתתפו בהוצאות הגיליון הבא

הגיליון נועד לעזור את לב הלומדים, נא לא לסמוך על הדברים הלכה למעשה בלי לעיין במקורות

ברכת מזל טוב לירדי מכון הילכתא הר"ר יצחק שלזינגר שליט"א
לרגל שמחת נישואי בנו החתן הר"ר דוד צבי שליט"א
עב"ג בת הר"ר יהודה יעקב קלצקי שליט"א
יהי ציון שיזכו לבנות את ביתם על ארני התורה והחסידות אמן

- גיליון שבועי עומק הפשט
- שיעורים וימי עיון
- בית הוראה טלפוני
- ביורוי הלכה אקטואליים
- קו מידע הלכתי
- חוברות הדרכה

02-535-0-535 **מכון הילכתא**

קו מידע הלכתי
 02-5377-085

מענה אנושי בית הוראה מערכת הגיליון 5047867@gmail.com

פקס: 02-6507823 לקבלת הגיליון במייל: 5047867@gmail.com

ניתן להאזין לשיעורים, הודעות, עדכונים, רישום להגרלות, ועוד...